

BOSHLANG'ICH TA'LIMDA FRANSUZ TILINI CHET TILI SIFATIDA O'QITILISHI VA O'RGATILISHINING ILMIY ASOSLARI

Rizoqulova Inobat

O'zMU 4 kurs talabasi.

Annotatsiya. Mazkur maqola fransuz tilini chet tili sifatida o'qitilishi va o'rgatilishining evolyutsion ilmiy asoslari, tarixiy jihatdan zamonaviy tillarni o'qitishning birinchi metodikasi haqida bayon etilgan.

Kalit so'zlar. Muloqot vositalari, "o'qitish metodi" atamasi, XXI asrning zamonaviy tillarni, didaktiklar, an'anaviy metodika, klassik metodika, grammatika-tarjima metodikasi.

Hozirgi ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy rivojlanish bosqichida ta'limda bir qan- cha o'zgarishlar yuz berdi, chunonchi, mamlakatimizda ham ushbu ja- rayon jadallik bilan rivojlanib bormoqda. Ta'lim jarayonida pedagogik texnologiyalardan foydalanish samaradorligi o'zining ko'p qirraliligi bilan namoyon bo'lmoqda. Bugungi kunda har bir sohaning takomillashishi, rivojlanishi uchun xilma- xil metodlar qo'llanilayotganidek, ta'lim-tarbiya sohasida ham turli xil metodlar- dan foydalanilmoqda.

Ushbu islohotning asl mohiyati kelajak avlodni yetuk intellektual va salohiyatli kadrlarni ta'minlashdan iborat. Shu maqsadda boshlang'ich sinflarda chet tillarni o'qitish muhim ahamiyat kasb etadi. Mamlakatimizda ham barcha tillar qatori fransuz tilini chet. tili sifatida o'qitish va o'rgatish dolzarb vazifadir. asl maqsadi uning umumiy tuzilishi to'g'risida bilimlarni yetkazishdir".

XXI asrning zamonaviy tillarni, ya'ni fransuz tilini boshlang'ich maktabda o'qitish asosiy muammolaridan biridir. Tillarni idrok etish, ularning mavjudligi, qo'llanilishi, o'zaro munosabatlari va o'rganilishi haqidagi ushbu savol bizni tashvishga soladigan muammo markazidir. Tillar dunyo bo'ylab muloqot qilish, tajribalarni boyitish, doimiy ravish- da rivojlanish va istalgan vaqtda muloqot qilish imkoniyatini yaratadi. Shunday qilib, 2001-yilga kelib, tillar miqyosida yevropa yili deb e'lon qilindi, uning dastlabki evolyutsiyasini va iloji boricha 19 asrdan boshlab, to hozirgi kungacha bir necha yillar mobaynida tushib ketgan qadrini ko'tarish maqsadida, xorijiy tillarni o'qitish metodikasi, xususan, fransuz tilini turli usullari haqida ma'lumot beriladi..

XIX asr mobaynida madaniy obyekt ustuvorlik darajasida edi. Darhaqiqat, chet tilini, uning adabiyotini, san'atini, maqollarini, umuman, buyuk madaniyatini o'rganish maqsadida o'rganildi. Bu bilimlar yuqori ijtimoiy va intellektual darajasini namoyon etdi. Ayniqsa, chet tilini o'rganuvchini alohida ajratib ko'rsatdi. Biroq, 1950-yildan boshlab, tilni o'qitishning amaliy maqsadi boshqa tilda so'zlashuvchi insonlar bilan samarali suhbat- lashish uchun mo'ljallangan aloqa vositasi sifatida imkoniyat berildi. 1960-yillarda mak- tab muhitida til o'rgatish o'z cho'qqisiga chiqqan bo'lsada, 1980-yillarga kelib o'z nufuzini yana yo'qotdi deb aytish mumkin. Bu holat bilan parallel ravishda chet tillarni kattalarga o'rgatishning o'ziga xos xususiyatlari tobora kengayib bordi.

Til ona tiliga yaqinlashishi va matnlarda o'rganilishi va topilishi mumkin bo'lgan qoida va istisnalar majmuidir. Biroq adabiy shaklga butunlay e'tiborsiz bo'lmasa ham, matnlarning ma'nosiga ko'ra ko'proq ahamiyat berilgan. Shuning uchun adabiy mualliflar tomonidan ishlatiladigan "standart" va yuqori sifatli til mavjud bo'lib, u og'zaki tildan afzal bo'lishi va

munosib lingvistik kompetensiyaga ega bo'lishi uchun o'quvchilar tomonidan taqlid qilinishi kerak. Madaniyat chet tilida so'zlashadigan mamlakatlarda yaratilgan ada- biy-badiiy asarlar jamlanmasi sifatida qabul qilingan. XVIII asrda an'anaviy metodika tarjima mashqi, gaplarni eslab qolish, tilni o'qitish texnikasi sifatida sistemali ravishda mavzu bo'lib qo'llanila boshladi. Grammatika esa deduktiv ravishda o'qitila boshladi (avval qoida joriy etildi va keyin jumlar shaklida alohida holatlarga tatbiq etildi). Bu vaqtda til o'rgatishda grammatik metalangajdan (boshqa nutqni tasvirlash uchun qo'llaniladigan nutq) foydalanish keng tarqaldi; uning merosi bugungi kunda ham davom etayotgan jarayondir.

Avvalo, tadqiqotning konseptual (g'oyaviy) tafovut va tahliliga munosabat bildirish lozim. Keyinchalik, fransuz tilini chet tili sifatida o'qitilishining asosiy komponentlariga va o'qitish amaliyotlariga va nazariy konsepsiyani amalga oshirish uchun diqqat e'tiborni qaratish zarur. Bu ta'limning ikki asosiy maqsadi shundan iboratki, muvaffaqiyatli til o'rgatishga erishish, o'quvchining hissiy rivojlanishini bilish, unga nafaqat yaxshi ijtimoiy- lashtirish imkoniyat berish, shuningdek, uning ko'nikmalarini a'lo darajaga ko'tarishdan iborat. Turli xil didaktik va pedagogik takliflarni qo'llab-quvvatlash uchun, biz turli mavzu bo'yicha tadqiqot natijalariga murojaat qildik va fransuz tilini chet-tili sifatida o'qitilishiga oid didaktik o'quv materiallaridan (o'quv-qo'llanmalar, boshqarish va yordam vositalardan) misollar keltirdik.. Asosiy diqqat markazida bo'lgan birinchi savol: maktabda shakllangan o'quvchining jo'shqin, ta'sirchan, quvnoq harakati bilan hissiy rivojlanish jarayonini bir-biriga bog'lash sistematik ravishda shuncha erta rivojlanadi.

Nutqiy muloqot faoliyati davomida tilni o'rganuvchisi va foydalanuvchisi doimo quyidagi fikrlash hamda kognitiv qobiliyatlaridan foydalanishga majbur bo'ladi:

- nutqiy faoliyat turlaridan foydalanish uchun; asosiy tayanchlarni boshqarish uchun;
- taqdim etilgan ma'lumotlar to'plamidan o'z vazifalarini bajarish uchun foydali bo'lgan narsalami tanlash;
- uning obro'si va bilimlarini shakllantirish uchun.

Natijada, "o'quvchi o'z ona tilisini o'rganayotganda yangi chet tillarni qo'shilishi murakkab jarayondir, buning natijasida, qo'shimcha bilim sarmoya talab qiladi, chunki, o'quvchilar o'z ona tillarini turli jihatlarini o'zlashtirish jarayonida yangi tilni qo'shilishi ularga muammolar keltirib chiqaradi". Bundan tashqari, ushbu holat murakkab va sa- marali jarayondir, modomiki, tildan foydalanish fikrlash tarziga qattiq ta'sir qiladi. Yangi tillarni o'rganish, yangi tizimning qanday ishlashini tushuntirish uchun qo'shimcha bilim jarayonlarini beradi va uning ijtimoiylashuvi va ongning ochiqligiga yordam beradi. Bu ikkinchi tilni erta o'rganish uchun o'quvchi bitta emas, balki ikki tilda suhbatni davom ettirishini va u ikki tilda hech bo'lmaganda birinchi tilda o'zi bilgan ijtimoiy va intellektual foydalanish sohalarining bir qismini topishi kerakligini anglatadi. Bundan tashqari, tilni o'qitishda va o'rgatishda, boshqa ta'limdan emas, balki o'quvchilarning kognitiv rivojlani- shi uchun ularning potensialidan qanday foydalanishni biladigan strategik ta'lim talab etiladigan ta'limdan foydalanish kerak.

Kognitiv rivojlanish tushunchani anglash uchun, kognitiv va bilish vositalar orqali eshitish kerak. Bilish bilimni anglatadi. U intellektual sohaga taalluqli bo'lib, shu ma'noda bevosita o'rgatish bilan bog'liqdir. Bu bilimlarni idrok etish, yodlash, fikrlash, dunyoni anglash orqali muvaffaqiyatga erishiladi. Hozirgi holatda psixo-ijtimoiy va ijtimoiy-konstruktivizm yondashuv faoliyatlari tanlanadi. Jan-Pol Runing ijtimoiy-konstruktivizmning fundamental g'oyasi shundan iboratki, unda "ikki elementdan tashkil topgan (shaxs va vazifani o'zaro ta'siri) psixologiyadan "uchlik" (shaxs, vazifa, o'zgartiruvchi) psixologiyaga o'tish muhimdir. Rivojlanish boshqa mustaqil ravishda o'rganilmaydi, balki o'rganish faqat o'quvchi va obyekt o'rtasida shaxsiy

munosabatlarda bo'lishi mumkin. Ushbu turdagi yondashuvda biz ijtimoiy o'zgaruvchanlik o'quv jarayonlarining o'ziga bir xil ta'sir ko'rsatishini, barcha rivojlanish mexanizmlar individual mexanizmlarning ta'siri tufayli o'rganish natijasida yuzaga keladi, deb hisoblaymiz. Mashhur rus olimi, psixologi L.S. Vigotskiyning fikricha, "o'rganish shaxsning kog- nitiv rivojlanishi uchun muhimdir. Uning fikricha, aqliy jarayonlar (diqqat, xotira, og'zaki fikrlash,...); ijtimoiy munosabatlarning mevasidir, shaxslararo jarayonlarni o'zgartirish ichki shaxsiy jarayonlar orqali amalga oshiriladi, nutq va boshqa semiotik (belgilar nazariyasiga oid fan) tizimlar orqali ijtimoiy rivojlantiriladi".

Chet tilini o'quvchilarga o'qitish uchun qo'llaniladigan usullarga kelsak, ushbu mavzu bo'yicha mutaxassislar tomonidan tavsiya etilgan og'zaki, induktiv, taqlidiy va faol usullarni taqdim etiladi. Faol usuldan foydalanganda, ushbu o'qitish usuli o'quvchilarga yordam berishi va yo'naltirishi mumkinligi va bunda bunda ayniqsa, unda ishtirok etishlari so'raladi. Bu usul farqli o'laroq o'quvchi uchun aniqroqdir, aksincha, kattalar esa "jismaniy faoliyatdan mustaqil ravishda chet tilini to'liq o'rganishga harakat qilishadi". Ijtimoiy-kasbiy motivatsiyaning yo'qligi va birinchi navbatda tilga ehtiyojning yo'qligi, albatta, motivatsiyaning buzilishiga olib keladi, hatto, chet tiliga nisbatan norozilikka, o'ziga xos xususiyati kundalik aloqa ehtiyojlarining yetishmasligiga sabab bo'ladi. Keyin- chalik, til o'rganish va o'zlashtirish bilan bog'liq bo'lgan metodologik savollar paydo bo'ladi. Haligacha boshlang'ich ta'limda o'z ona tilisini to'liq o'rganmagan holda fran- suz tilini o'rganishga majbur bo'lgan o'quvchi-bolalar bilan ishlanadi va cheksiz, mayllar, buyruq mayllari kabi tushunchalar bilan, ular o'zlashtirmagan turli xil atamalar haqida gapirishga majburdir.

Tilni o'rganish uchun har doim ham yetarli sharoit va muhitni yaratish mushkuldir. Xalq ta'limi tomonidan islohotlarni amalga oshirish maqsadida qilingan harakatlar shak- lida ta'lim muassasalari uchun yanada qulay bo'lishi uchun dasturlar ishlab chiqilyapti. Ushbu dasturlarning mazmuni o'quvchilarimizga yuqori darajada, sifatli, amaliy usullarda bilim berish uchun fransuz tili o'qituvchilari bilan turli xil seminar va tadbirlarni o'tkazish, mavjud bo'lgan muassasa, oila va jamiyat bilan bog'liq bo'lgan qiyinchiliklarni bartaraf etish muhimdir.

Xulosa o'mida shuni ta'kidlash lozimki, barcha o'rganilgan va tahlil qilingan nazariyalar, fikr-mulohazalar va qarashlar rivojlanib kelayotgan kelajak avlodlarni yetuk bilimli, intellektual bo'lib yetishiga xizmat qilish va ilm-fanni rivojiga ko'maklashishdan iborat.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2018- yil 5-martdagi Namangan viloyati To'raqo'rg'on tumani Isoqxon Ibrat nomidagi maktab-internatiga tashrifidagi nutqi.
2. Christian Puren, Histoire des méthodologies d'enseignement des langues vivantes (1988) p.448, pp 18-19.
3. P.Passy De la méthode directe dans l'enseignement des langues vivantes .1889
4. Djafarova, Dildora, Yaxshiboyeva Nodira, and Abdullayeva Zulfiya. "Socio-Cultural Memory and Its Reflection In French Phraseology." Journal of Positive School Psychology (2022): 2883-2889.
5. Yaxshiboyeva, Nodira. "Reconstruction of coloristic expressions in erkin azam's" noise" and" pakana's love"." Конференции. 2021.
6. Ilhomovna, Djafarova Dildora, and Bobokalonov Odilshoh Ostonovich. "Interaction of Language Games in the Articulation of "Historical Memory" Within French and Uzbek

- Phraseology." American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education (2993-2769) 2.1 (2024): 348-354.
7. Ilhomovna, Djafarova Dildora, Bobokalonov Odilshoh Ostonovich, and J. A. Yakubov. "Archaic Phraseological Units as Windows into "Historical Memory" in French and Uzbek Linguistic Traditions." American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157) 2.1 (2024): 163-169.
 8. Ilhomovna, Djafarova Dildora, Bobokalonov Odilshoh Ostonovich, and Yaxshiboyeva Nodira Ergashovna. "Contemporary Usage of Archaic Phraseological Units Expressing "Historical Memory" In Uzbek and French Languages." American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education (2993-2769) 2.2 (2024): 371-377.
 9. Ilhomovna, Djafarova Dildora. "Phraseological Units Expressing "Memory"/" Mémoire" in Linguistics and their Analysis through Texts." Best Journal of Innovation in Science, Research and Development 2.11 (2023): 490-492.
 10. Яхшибоева, Нодира. "Таржима жараёнида маданиятлараро мулоқотнинг социолингвистик хусусиятлари." Академические исследования в современной науке 2.17 (2023): 165-169.
 11. Иногамова, Ф. М., and Н. Э. Яхшибоева. "Фразеологик маънотинг конвенциаллиги." Academic research in educational sciences 3.5 (2022): 1176-1182.
 12. Яхшибоева, Н. (2023). Туристический дискурс как один из особых видов институционального дискурса. International Bulletin of Applied Science and Technology, 3(6), 879-884.
 13. Яхшибоева, Нодира. "The role of tourism terminology in french." O'ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI XABARLARI, 2023,[1/4] (2023).